

Előfizetési ár:	
Évnyegyedre vidéken	2 fl. 50 kr.
helyt	2 — 24 —
Félévre vidéken	5 — 40 —
helyt	4 — 48 —

HETILAP

A Hetilap megjelen hetenként
kötészer, szerdán és szombaton
egy-egy iven. — A hirdetések
négyezer hasábozott sorának
ára 3 pkr.

az ipar-világ, tudomány, művészet s szépirodalom köréből.

83. szám

Kolozsvártt Szerda dec. 28.

1853.

Előfizetési fölhívás

a HETILAP jövő félévi és évnegyedi folyamára.

Vidékre (január — június) félévi folyamra	5 f. 40 kr.	Helyt, félévre	4 „ 48 „
„ (január — mart.) évnegyedi „	2 „ 50 „	„ évnegyedre	2 „ 24 „

Előfizetni lehet helyt Tilsch J. könyvkereskedésében; — vidéken minden es. k. postahivatálnál.
A nyomtatandó példányszámok s a czimzettek végett az előfizetési megrendelések mielőbbi megtételét kérjük.

Tartalom:

A kolozsvári II-ik terménytárlat II. — Visszapillantás az évre. II. — d. A selyemtermelésről J... a. Földszántás igavonó marha nélkül egyedül a szél segítségével. — Egy levél Rómából. *Id. Farkas Sándor.* — Hírfüzér. — Mozaik. — Hirdetések.

A kolozsvári II-dik terménytárlat

novemb. 29-től dec. 10-ig.

II.

A gyümölcs-osztály körüli tapasztalásokat s kísérleteket, a mint azokat a t. cz. közönségre nézve érdekesebbek vagy éppen hasznosoknak véljük, három pont alá foglalva közöljük:

1-ör. Feltűnő volt, hogy az 500 számot meghaladó almafajok közt azok, a melyek egyhangulag legszebbeknek ítéltettek, egy két kivétellel, tisztán honi fajok voltak, s mert honunkat a nemes és szép gyümölcs természetére kiválólag alkalmasnak tartom; azt hiszem kedves dolgot tesztek, ha honi gyümölcsjeink leírását, a mint azokról körülményesebb ismeretel szerezhettek magamnak, mint az ideai tárlat egyik eredményét egymás mellé állítani s leírni megkísértem. Tévedéseim helyreigazítására, vagy a hiányok kiegészítésére bizodalommal hívom fel a nálamnál jártasabbakat.

Tisztán erdélyi gyümölcsfajok ítéletem szerint:

1. A maroszei Páris-alma. Hazája Maroszei felső vidéke, hol emlékezetem felül múlt időktől fogva ismeretes, s hihető eredetileg magról származott, valamint az is, hogy öt ismeretes alfajjal, magról szaporodva az eredetileg egy fajnak meg annyi varietaisai. Ma, mint mondom, 5 külön fajt tudunk ezen név alatt megkülönböztetni, melyek a faj zamatajára s egyéb beltulajdonságokra nézve tökéletesen egyeznek, de alakuk s érésük idejére nagyon is különböznek. Tárlatunkban mindenik varietas látható volt. a.) Óriás Páris. A Calvillok 2-dik osztályába kell sorozni. Alakja mint a közönséges Párisnak, festése nem oly élénk, nagyságra vetekedik a legnagyobb Rambourokkal. Érése ideje február havára esik. Jeles asztali gyümölcs, de ritka szépsége s szabályos alakja miatt piacra lehet különösen ajánlani. b.) Hosszu- és c.) kurtaszáru Páris. Alakjukban van a különbség, mely szerint amaz a Csúcsosok, ez pedig ismét a Calvillok közé lenne sorozandó. Ez a két faj nem csak a többi Páris testvéreit, hanem minden más előttünk ismeretes almafajokat felülmul szépségével. Érésük ideje január, február; tovább is eltartják, a hol értének a gyümölcstartáshoz. d.) Szeges Páris;

lis; lapos, öt szabályos bordákkal, élénk színezettel, sárgás ropogós hússal, melynek kis szörpvasagságu levelessége van, azon zamattal bir, melylyel a több Páris-fajok, a Calvillok első osztályába tartozik, mint alakja is mutatja, mely éppen az a mi Csillag- és őszi fejer Calvillé. e.) Zöld Páris: legkisebb a maroszei Páris-almák közt, napoldala ennek is carmin-piros, de csak akkor lesz teljes színezete, mikor haragos-zöld bőre sárgulni kezd. Érése idejére s egyéb tulajdonságaira nézve mint a többi. Ugy látszik, hogy ezen almafajok nem egyformán fejlődnek ki s nem minden vidékét kedvelik hazánknak. 1853-ban a Marosan innen fekvő helyeken fája hegyes, levelei összezsugorodva, gyümölcsei pedig bingyók voltak. Fája, mint még a néhai Bodor megjegyezte, kényes s nem minden évben diszlik. Gondos ápolást kívánó gyümölcsfaj, s asztalra s piacra egyaránt megérdemli a tenyésztést.

2.) Batullen. Ez is hazai faj, hihető a szászok hozták bé. Szépségre utána, jó ságra előtte jár a Páris-almának. Pomologusaink közt nem egy van hazánkban, ki ezt tartja az almák királyának. Nem kívánjuk senki gustussát elrontani, de ítéletünk szerint ha nagyon sok fajt nem is teszünk elébe, mi mindenk felett nem is becsljük. Annyi bizonyos, hogy a honi fajok közt egyet sem helyezünk felibe. Ennek is eddig elő három fajtát tudjuk megkülönböztetni. a.) Óriás Batell. A múlt évi tárlatra volt ezen fajtából beküldve Algyógyról. Kétszer nagyobb a rendes Batullnál, de nem olyan szabályos, s nem is olyan szép. b.) Nagy Batull. Ez a legszebb a Batullok közt. c.) Kiss Batull: sem nagysága, sem szépségével nem ajánlja ugyan magát, de éppen olyan jó, mint a más kettő. A fejedelmiek osztályába tartoznak, s minél tovább tartoznak, annál levesebbek s számatoshak lesznek. Egy gyümölcsös kertből sem kellene kihagyni.

3.) Kék alma (Blauapfel. Kolozsvártt: Hamvas muskatály). Ez is szász földi alma. Puha, zamatos, leves gyümölcsfaj, de karácsonig el kell fogyasztani. A szász földön nagyra nő, és sokkal jobb mint Kolozsvár körül, a hol korcsosa fajulva jelenik meg. Első rangu gyümölcs.

4 és 5.) Szász-tánygér, és szász-kormos. Szász földi, minden tekintetben első rang u fajok, melyek szaporitást érdemelnek; az első a Rambourok közé esik, és talán egyetlen jó alma azon osztályban, a második a Reinettek első rangu faja.

6. Gyógyi alma. 7. Má dai kormos. Az első alsó-fejer, a másik hunyad megyei, helyi érdekekkel bíró faj, melyekkel azon vidékek lakói tavaszal jövedelmes kereskedést üznek. Amaz a Rózsá-almák, ez a Reinettek

osztályába tartozik. Igazi becsőket tartósságuk adja meg.

8. Sívári alma. Szép, puha húsu, és leves alma; kár hogy nincs áromája, és ha vele banni nem tudnak, hamar fenésedik. 1852-ben május végén kaptunk belőle egészen ép példányokat Zilahról, hol természetét nagyba üzik, és sok hasznót látnak utána.

9. Pónyik-alma. Hazánk egyik tekintélyes gyümölcstermesztője dr. Váradi ur Eayeden ezen almát egyenesen alsó fejrme-gyei terménynek tartja, mely mintegy 60—70 év előtt Boros-Bocsárd határán egy ottani hegylakos méhes kertjében „Pojána Mike“ nevű erdő-nyitásban magról jött. Tisztán honi faj, melyet némelyek véleménye után minden almák felibe, mások szerint a lehető legjobb almák egy sorba kell helyezni. Mi minden esetre első rangu fajnak és olyannak ítéljük, melynek egyetlen kertből sem kell kimaradni, de megbocsássanak kedvellői, mi nem tehetünk róla, ha nemesebb fajokat ennél ismerünk. Az erdélyi fajok közt a Batull után helyezük ugyan, de kimondjuk róla, hogy földünk képessége felől csak kedvező véleményt adhat a külföldnek. A Reinettek közt a Pepinek alosztályába tartozónak véljük. Idei példányai közt a szászvárosiak nyerték el az első eminentiát; második sorban állottak az egyedi, gernyeszei és árokalvi példányok, az után a melyek más vidékekről küldettek bé.

10. Muntinesko. Fogaras-vidéki faj. Sokáig eláll, s mákor már kevés más fajnak van concurrentiája, bizony becses egy faj. Tartósságáért érdemli meg főleg a természetet.

Ezen elősorolt fajokon kívül ha még lennének jelesebb fajai honi gyümölcstermelésünknek, méltóztassanak ügybarátaink azokat velünk megismertetni.

2-or.) Második, a tárlattal szorosan egybefüggő kérdésre kell már most feleletet adni, mely szerint tudnia kell a t. közönségnek azon eredményt is, melyre a tárlatban kiállított gyümölcsfajok egybehasonlítása után jutottunk?

A kolozsvári gyümölcstermelés gazdagságát s nagyra vitt tökélyt már a múlt évi udósításomban lévén szerencsém a t. közönséggel megismertetni, ez uttal Brandekker Simon m. vásárhelyi gyógyszerész és Lorényi József szászvárosi tanácsos urakat van szerencsém bemutatni, kik küldeményeik választékossága, különféléssége, és fajaik különböző szép és tökéletes volta által nem csak szakértő pomologusoknak ismertettek, de a tárlat azon része, mely természetésőket képviselte, a közönség egyhangu ítélete szerint ezen évben legjelesebbnek is ítéltetett.

Az egyes fajok közt legszebbeknek találtuk ezeket: Páris-alma fajok, Őszi

fehér Calvil (Brandekker irtól); Batull, (Zilah, Szászváros, Kolozsvár, Vásárhelyről); Királyi pepin (Szászváros, Vásárhely, és Kovács Mihálytól); Orléáni R. (Kovács Mihálytól); Uj yorki R. (Nagy Ferencz és Brandekkertől); Pónyik (Szászvárosról); Oriás Páris (Erdő Sz. Györgyről); Bécsi páris (Zilahról).

Azon fajokból, melyek a felvágásra éretteknél találtak, legjelesebbeknek ítélték: Arany-pepin, Zöld-Anis (Folyóvícs J-től), Fejedelmi muskotály (több helyekről); Nelguin (Szászvárosról), Orléáni R. (Kolozsvárról); Uj yorki R. N. Ferencz és Brandekkertől; Kurta száru zöld R. (Dobai kertből); Kurta száru piros (Folyóvícsitől); Montbronn R. (Brandekkertől); Karmelita R. (Dobai kertből).

A körték közül ezek: Preuls Colmár és St. Germain (Szászvárosról); Tövises Colmar és Manna Colmar (iss Károlytól). Legjobbnak a körték közt D' Argenon (Mike Sándortól)

A késő téli körték s almák megvizsgálása elhalasztottat. A honi almákról feljebb kimondtuk véleményünket.

3-or.) Végre azon kérdést illetleg, hogy a tárlatra beküldött gyümölcsfajok közül, melyek mint legfinomabbak, legizletesebbek asztali díszre s szükségére valók — s melyek azok ismét, melyek a hasznosság, vagy tartósság szempontjából kiválólag ajánlatosak? mi saját tapasztalatainkat tekintélyes férfiak véleményével egyeztetve, a következő osztályozásban tudnánk megállapodni:

1.) Asztali fajok: 1. Swedischer Carl. 2. 3. Piros és fehér Masánky. 4. Kemningi. 5. Batulok. 6. 7. Court pendu gris és rouge. 8. Zöld Anis. 9. Mittelburgi. 10. Fejedelmi muskotály (musquée). 11. Dobai R. 12. Porosz R. 13. Francia R. 14. Brédai. 15. Newton. 16. Ezüstös pepin. 17. Pontozott R. 18. Izletes R. 19. 20. 21. Angol, Franklin, és Dowton pepinek. 22. Kék-alma. 23. 24. Szász-kormos és Szász-tángyér. 25. Montbronn. 26. Uj-yorki. 27. Orléáni. 28. Marosszéki párisok. 29. Agát. 30. 31. Őszi és fejtéli Calvil. 32. Piros téli Calvil. 33. Carmin Calvil. 35. Pónyik. 35. Királyi pepin. 36. Kew kedvencze. 37. Cseh Masánky. 38. Angol gránát. 40. Karmelita. 41. Schönbrunn. 42. Sáromberki Alma. 43. Narancs kormos. 44. Tiroli. 45. Angol arany Parmaine.

2.) Piacziak. 1. Württembergi Selymes. 2. Canadai. 3. Angol nagy királyi. 4. Sáfrán R. 5. Gloria mundi. 6. Gyöngy kormos. 7. 8. Piros és aranyos tafota. 9. Török muskatály. 10. Piros márványos. 11. 12. Marosszéki párisok és Batullák. 13. Róza pepin. 14. Stettini. 15. Jeges tángyér. 16. Királyi Pepin. 17. Bernhárd herczeg. 18. Bauman kormos.

3.) Sokáig tartók: 1. Bánfy Pál alma. 2. Északi R. 3. Legszebb R. 4. Déceci kormos. 5. Hasonlíthatlan zöld R. 6. Barát alma. 7. Danczigi szeges. 8. 9. Mádai és gyógyi alma. 10. Stettini. 11. Muntinesko. 12. Sáromberki. 13. Windsori R. 14. Boni. 15. Angol bór-almák.

Néhány megjegyzéssel zárom be e cikk-ről közleményemet: u. m. nálunk a „kormos” elnevezés helytelenül ugyan, de azt teszi, mit a pomologusoknál a „Reinet”; továbbá némely fajok egyik s másik osztályzásban is eléjőnek; ez a faj becset csak növelheti, s épen nem tévedés; harmadszor: a körték ismertetésére nézve a mult évi tudósításra vagyok bátor a t. olvasókat utasítani. Végre, ha barátja vagyok is minden olyan ujtásnak, mely nyelvünk szépségét, hajlékonyságát, gazdagságát, és sok oldalu képességét kitarja, de az olyan elnevezéseket, melyekre nézve szakértők beleegyezése szerint, a mivel nemzeteknél a pomologia körében is megállapodások történtek, megtartani, az úgy érdekében szükségesnek tartom.

(Vége köv.)

Visszapillantás ez évre.

II.

Az emberi erők által létre hozott tényekben sem vala szegény ez év.

Szükség a legnagyobb mester. Íllig az ember dolgai jól folynak, vagy legalább folyásukat jónak hiszi, könnyen a henyeség ölébe veti magát, s ritkának jut eszébe azon törni a fejét, hogy dolgainak még jobb folyást eszközöljön. Így történt, hogy keleti vérű, tehát kényelemre hajló nemzetünk birtokos osztálya régebb, midőn ha nem is folytak dolgai édeni jólétet ígérőleg, de legalább a nagyobb rész a maga zsirjában megfőtetett, nem törekedett arra, hogy minden hatalmában álló eszközöket felhasználjon jövedelmei növelésére, vagyoni állása szélesbitésére. A sors kerek fordult, s oly helyzetbe vetett, mely az élet gondjait megszaporította az emberek fejében.

A számtalan veszteség a legkülönbözőbb rovatokkal kezelt fogva a szükségét közössé tették. Ez a mellett, hogy némelyeket lesújtott, sokaknál a tevékenység rugójává lett, kényszerítvén, hogy jövedelemforrásaik felett szemlét tartanak, a megsérülteket kijavítsák, s ha lehet ujakat is teremtsenek.

Mindenki tudja, hogy a legbiztosabb jövedelmet a gazdasáznak mindig a malom hajtotta. Nem csoda tehát, ha a hol lehetett, az az illetők a malmokra ferdítettek figyelmüket a szükség idejében. Erdélyben a malmok olyanok voltak egészen a forradalom bevégeztéig, mint a milyeneket az oláh molnár mechanikája, műismerete előállíthat. De szerencsére egy pár schweiczi születésű gépész vetődött ide, a kik Enyed romjai közé az erőmütan igényei szerint oly malmot építének, melynek sikere bámulatos. A siker vonzta Ennek tulajdonítandó, hogy ezen év négy jeles szerkezetű malmot adott Erdélynek. A z sibói, czegei és fiatfalvi (Udvarhelyszékben) mind azon egy szerkezetűek, négy kö egy vízkerékre; a tordai, mely Kagerbauer Antal tulajdona, a tulajdonos combinatiója szerint van szerkesztve, s tán tekintetbe véve minden körülményt, legajánlatosabb. A z sibói malomhoz a vasmunkát a munkácsi, a czegeihez a jacobini, a tordaihoz a Lápos melletti gyár készítette; az első pontatlan és hiányos, a második jó, a harmadik legjobb művet szolgáltatott.

A gazdaság alap-ágába, a földművelésbe a jelen év kevés, mondhatók semmi gyökeres javítást nem hozott. A sebek kötözgetése is elég gondot ad. Pénz nincs, beruházásokat tenni nem lehet, e nélkül pedig javításokat várni hiu dolog. Látjuk, hogy kertünk gazdagban kamatoz, mint a mezőn akkora terjedelmű földünk, mert több trágyát kap és mélyebben felássuk. Szántóföldeinkkel is hasonlót kellene tenni; a trágya elegendő marhamennyiséget föltételez; a mély szántásra, hogy egyszerűen könnyen is járjon, oly eke kellene, melynek hiányában vagyunk; tudjuk, hogy a kézzeli vetés mellett sok gabona megy kárba, tehát magkimelő vetőgépek jól fogának; a rozsz boronálás miatt sok mag maradván takaratlanul, tökéletesebb boronák kellene; az aratás sok bajt okoz, munkakönynyítő aratógépek nagyot segítenének; kaszáló- és szénagyűjtő-gépek sokat lendítenének gazdasági bajainkon, igen ezeket tudjuk és érezzük; de a bajon segíteni vagy nincs akaratunkban, vagy nem vagyunk képesek akaratunknak nyomatékot adni, s így maradunk a régi kerékágásban, ha szintén csak tengődünk is mellette.

A gazdasági termények feldolgozására ezen év a kolozsvári nagy szeszgyárt hozta létre.

A zombori, csak mostanában megnyílt kőszénbányákban Erdély egy része számára jobblét forrása nyílnak meg.

A hidegszamosi aranybánya, melyet csakugyan ez év hozott munkásságba, tekintve a kövek gazdag tartalmát, nagy reményekre jo-

gosítaná a tulajdonos társaságot, ha a kohók oly messze nem volnának. Azonban tekintve ezen vidék sajátságait, mely Kolozsvártól alig esik egy pár órányira, hol fa és víz, a bányászat ezen főkellékei bőven adva vannak, erősen hiszszük, hogy nem sokáig fog kézni azon idő, midőn Erdély egyik szép bányatepe Hidegszamos leendő.

A kolozsvár-szilágysági kőút, melynek a jelen év oly tömérdek munkás kezét áldozott, hogy jó felügyelet és munkafelosztás mellett a felmutatott eredménynél négyszer többet lehetett volna kivívni, ha elkészülhet, a jóllet emelése által gazdagon visszafizetendi kamatját a mostan belé fektetett és fektetendő fáradságos munkának.

A Brassót Bukaresttel, Erdélyt a terményekben gazdag Oláhországgal egybekötő, ugynevezett predjali útvonulat is a jelen év nyitotta meg a közlekedésnek. Nevezetes lépés hazánk érdekei előmozdítására.

A jelen év az ősiségi viszonyok megszüntetésével a magyar földbirtokost úgy szólva mobilizálta! Uj polgári törvényekkel ajándékozott meg. Utaink mellé gémekeket emelt.

A jelen év leánya a multnak és anyja a jövőnek. A mit vetettünk az idén, azt fogjuk aratni jövőben. A ki becületesen megtette a magáét, annak joga van várni, reményleni a jövőtől. A szellem, mely az idők tetteit helyegzi, ételi és mozgalja, nincsen azon időkhez kötve, nem enyészik el velők, úgy szólva az örökkévalóság gyermeke, mely a vizsgálódó emberi léleknek mindig tárva áll és tanácsot ad a jövőre. —d.

A selyemtermelésről.

Közelebbről Tunyogi tr nevé látva a Hetti lapban, mint tóba dobott kö után, fájdalom gyűrűzőse rezgét át keblem, mert faj, miért kell e tárgyban csak is e névvel találkozni honomban.

A Hetilap elmondá mennyire örvend a selyemtermelés megnevezett két képviselőjének; de hányan vannak országsszerte, kik e phrasonon átsiklanak, vagy megmosolyogják a jámborok ártatlan időtöltését. Vannak, a kik azt hiszik, hogy hazánk égalja nem alkalmas a selyemtermelésre. Ezek nem tudják, hogy hiedelmek tetteleg meg van czáfolva, nem tudják, hogy Tunyogi ur Kolozsvárt termeli a legfinomabb selymet, pedig Kolozsvár égalja nem tartozik Erdély legszelidebbjei közé. Egyébiránt szabály az, hol a törökbuza megterem, s különösen hol a szőlő megérik, ott a selymet haszonnal lehet termelni.

Hazánkat szereljük Schweitzhoz hasonlítani? Ott pedig a selyemtermelés már régen otthonos. Norvégia pedig hiedelbe a mi hazánknál s még is leczkét adhatna nekünk ez iparág által szerezhető nemzet vagyonosodásból.

Idézhetünk oly állítást is, mi meglep de tapasztalás kezeskedik érte, azt t. i. hogy a hidegebb, vagy is mérsékeltébb égalj alatt finomabb selyemszálakat nyerhetni, s így Erdély finomabb selymet termelhetne mint Magyarhon nagy része, sőt finomabbat mint Lombardia. De ne csigázunk fel reményeket: annyi bizonyos, hogy ha Stajerhon alkalmas a selyemtermelésre, Erdély csak kiállhatja vele a versenyt e tekintetben is.

Azlan a természet adni csak ad, de megvárja, hogy mi se dugjuk zsebünkbe kezünket. Olaszhonak ott van Lombardiája, az oda való eperlevél rostjai magukban véve elég finomak, s Moretti még sem restellette fáradságát chinai epermagokkal próbálni! Igaz, hogy a faj, mely e neven ma ismeretes, nem hasonlítva anyjához Chinában; de tanúság belőle nem az, hogy elégedjünk meg avval a mit kapunk; hanem, hogy új magvakat kellene szereznünk az anyahazából!

A tisztelt tanárnak egyébaránt 1841 óta vannak ilyen nemesített eperfái, s Kolozsvár égalja alatt semmit sem vesztek nemességükből.

Még az égalj kedvezőlenebb viszonyán is segítheti. Frankhon selyemiparáról híres; igen de ott melegítik a rovarok szobáit. Maga Olaszhon sem tesz kivételt e részben.

Legnagyobb akadály nálunk minden kezdeményezésnek azon tán természetünkben nem gyökerező s onnan ki nem magyarázható haszonvágy, miszerint mindenben rögtön hasznót akarnánk előre biztosítani látni. E magában életrevalóság volna, ha bűvölük nem volna. Igaz az, hogy nem szeretünk a jövő nemzedékért valamit áldozni. Azonban itt e sem áll menteségünkre.

Kiket foglalkodtat a selyemtermelés? véneket és növendékeket, kiket különben is csak consummenseknek lehet tekinteni.

Lombardia, Belgium után, legnagyobb népességgel bír; s hogy népe élhet, annak egyik tényezőjeül ezen iparág tekinthető.

Ámde vegyük a tárgyat magasabb szempontból.

Magyarhon — mondja egy szakértő — ha minden 1 holdra 8 eperfát ültetne: évenként összesen 60 millió pfrtot kapna utána mellékjövedelmül.

Erdélyben 16 fától 1 holdra, 6 millió pfrtot lehetne számítani, mit ezen iparág forgalomba hozna vagy is teremene a nincsenből; mi által mivelés alatt levő földjeink jövedelmét nagy mértékben lehetne emelni, 6 millió pfrt elosztása szegény országunkban nem lenne nem érezhető jelenség.

1851-ben köztudomássá levén, miszerint Beauvais Camil és tanítványa 187 font gubót termeltek egy latból; neveztük tanár ur nem restelte az ügy érdekében megszámlálni: hányat lehetne tehát egy latból, ha mind sikerülne termelni? 28,603 ép tojás lón a fáradságos kísérlet eredménye.

Ennyit lehetne tehát gubóvá alakítani: de a gondos kezelés, mely ezt eredményezhetné csak is az említett frank férfiak sikerült, s maga is 742 bogarat vesztett el időközben, mi még is veszteségnek számítható.

Hogy a mi termelőink messze hátra maradnak e versenyben, képzeltük.

De épen e tekintetből ajánljuk a tisztelt tanár urat közvelel az illető t. iparkamara méltányos figyelmébe.

A tisztelt tanár ur látva a fogyasztókat, melyekkel maga már rég s csak is önerején küzd és pedig tudományosan folytatva kísérleteit, elhatározá, hogy társulatot teremtsen, mely őt valami uton külföldre kiségitse. Mi lenne ennek eredménye? kezeskedik a t. tanár ur eddigi működése. Lesz-e belőle valami? Mi legalább bajosan hiszszük, ha fentről nem jön szent szándokára jótékony áldás.

Történjék bár mi; de társulni kellene okvetlen, hogy többek összeállva, mindenik jövedelme telemesb legyen.

A tisztelt tanár ur kétszék nyilatkozik bár ki és bár mikor küldött gubóját 50 krjával beváltani. Holott b. Jósikáné csak is 30 s később 40 krjával váltotta be.

Szivesben veszi pedig az élve szolgálottakat; holott többet nyomnak így; s ezt 2—3 napi járásnyi helyekről bátran meg is teheti.

Maga aztán sortirozva küldendő tovább A társulat jövedelme növekedésének kulcsa a következő.

Ha mázsát vagy mázsákat adhatna el, minden fonton 2 pfrttal kaphatna többet, mint különben.

A sortirozásban pedig egy másik haszon az, hogy egyremásra 6—8 selyemszál megyen egy fonalra, holott a finomabból külön választva 4 szál tesz egy erős szálát. Az első esetben ezen 4 szál odavesz, külön pedig jobban fizetik.

Nálunk most többen kezdenek ez iparágrol gondolkozni; jó lenne tenni is már valamit A társulás első lépés volna reája nézve,

Mit tehet egy egyén magára, mutatja a t. tanár ur, ki buvárlata mellett jövedelmet teremt magának; a mellett leczkéket ad belőle az ev. ref. iskolában a köztanítokká leendő fiataliságnak; olasz magról fa-iskolát nevelt tanítványai számára, honnan máj községi temetőket akar körülültetni: majd volna ha mi bár annyit tennénk, a mivel magunknak tartozunk; tanulánk tőle jövedelmet teremteni.

J... a.

Földszántás igavonó marha nélkül a szél segélyével.

Szépen mondja Kant, hogy az emberi ész egy kis isten. Valóban naponta oly dolgok találhatunk föl, melyeket ha isteni inspirációnak nem tulajdonítunk is, de minden esetre bámulunk kell, bár hányszor mondotta is Bolinbrook: „nil admirari.“

Hasonló bámulatos dolog az is, mit ide írok:

Egy kitűnő francia mechanikus Groley ur — ki már sok találmányairól híres, s még sem gazdag — egyszerre hírül adja, mikép ő nagy dolgot talált fel. Valóban nagy, mert arról van szó, hogy a mezei gazda szánthaszon a szél segélyével, a mi ebből áll:

Két szélmalom kívántatik, melyeknek nagyon jól kell készülni. Ezek önmagukat tájékozták, s hasznosan működnek bár milyen légyen is a szél iránya. Azon erő, melyet a szélről kölcsönöznek, arra fordítatik, hogy az ekét mozgassa.

A malmok helyből mozgó — locomobiles — s e végre táblákra alkalmazvak: négy táblára, melyek szélessége 30 centimetre.

Az ekét vonja egy láncz, melyet a malmok tesznek mozgásba. De hogy jobban megértsük, szálljunk ki a szántóföldre.

E darab föld mindenik szélére helyezük paralelban a favágásokat, a végre, hogy a malmok azokra téessenek. Ha ez megcsett alkalmaz egy kötelet egész hosszában mind a két tengelyre, másik végét pedig a malmok tengelyére.

Aztán a két malmot egy láncz által összefogalván, az ekét ezen lánczhoz kell akasztani, s így a barázda megcsinálódik. Midőn az eke a barázda végére ér, önkényt megáll, a két malom pedig tovább mozog s a másik barázdára fordul: az eke is aztán ugyanezt teszi a malmokat maga után hagyván, s legott új barázdához fog, ha a szél szolgál.

Sok apró kérdések találhatnak itt helyet, melyeket az eszes gazda a működés alkalmával maga megfejtethet, s már csak azt jegyzem meg, miként Groley ur számítása szerint a gazdászat ezen működés által 80% nyer. Temérdek nyereség az elszegényült Erdélyben, s aztán nincs szükség sem igavonó marhára, sem boszszöntő béresre.

A tudós mechanicus igéri a hirlap után, hogy mintákat fog kicsiben készíttetni, s egynek ára 50 frank lesz, s ha az égből 50 fr. esend le egyszer kezembe, legott szolgálndok vele a tisztelt szerkesztőségnek.

Egy levél Romából.

(Vége).

Szerettem volna még tovább is bámészakodni a nagy romok közt, de utitársam tudtomra adá, hogy el kell menni Romából, tehát sietők az oly sok magasztos események ponorármáját a capitoliumot is látni. Ciceroném a Forum helyén vezetett át; képzeltem itt a tribunát, melyről Cicero Catilina ellen, a két Trajanusok pedig az elnyomott nép javára szónokoltak; képzeltem a tribunát az istentelen tyrannus Sylla rendeletére naponta öletett polgárok fris fejével körülziczomázni;

mutatta ezután ciceroném a circus helyét is, hol Nero magát mint gladiator kitüntette, s hol Sylla csak egy napon hat ezer polgárt ölette meg a senatus ülése alatt, melyben ő szónoklott, s midőn az irtóztató jajgatások okát kérdezték, azt felelte, hogy valamely csintalanokat korbácsoltat, de a senatorok figyeljenek az ő beszédére, ne pedig a jajgatásokra. A capitoliumra fölérve ép azon pontra állottam, melyről Brutus az absolutus dictátor Cesar megöletése után az öt oda-kisért számtalan nép előtt Roma szabadságát proclamálta. Lenéztem a Tarpejus szirtra is, melyről Manlius Capitolinust, ki eleinte mint jó honfi Romát Brennus ellen megszábadította, de később elromolva a forumon a szózatok vásárlása vétkeiben találtatott, a mélységbe dobták. S evvel végbucsat vevék az örökváros romjaitól, melyeknek nagyságát Guidi egy gyönyörű odájában így fejezi ki:

„Indomita e superba ancor Roma sat.
Romából azon kapun menénk ki, melyen a Publicola nővére Valeria a Coriolanus anyjával Voluminiával, nejevel Virgiliával s gyermekeivel mentek a volsceusok ostromló táborába Coriolanusnak esdeklendők, hogy Romának kegyelmezen. Ugy tetszett mintha halanám Voluminiát fülségesen szónokolni, s még mind hangzanak fülemben jelesen ezen szavai: „Nem beszélek neked magamról: én „nem fogom várni, hogy ezen háborut az el-lenséges szerencse végezze. Ha tégedet nem „vehettek arra, hogy ezen nagy rendetlenség- „get az egység s béke váltsa föl, s hogy „inkább jöltévoje légy mind a két résznek, „mint egyik vagy másik ostroma, gondold meg „s készülj arra, hogy nem máskép közeled- „hetsz Roma kőfalaihoz, csak haladókli testén „át annak, ki tégedet szült. Nem akarom meg- „érni sem hogy iam győzelmeskedjék Román, „sem Roma fiamon. Ezen háboruban, melynek „kimenetele bizonytalan, az a bizonyosság lé- „tezik, hogy ha győzől, saját honod kiirtója le- „endesz, s ha meggyőzettel, rólad fogják mon- „dani, hogy engesztelhetlen haragod által ba- „rátidat — t. i. a volsceusokat — s jöltévoidet „a legnagyobb nyomorba dobtad. Talán széd- „gyen engedni egy anyának, ki téged kérélt? „Ugyan hol tartatik szépek, hogy egy nagy „ember ne feledje a néki okozott roszt, s hol „van az, hogy azt a mi becsületes, a nagy „embernek nem kötelessége megismerni s be- „csülni?“

Despréz ur s én mindketten a szekér szegleteibe vonulva mély hallgatásban voltunk; az ő eszmélését kétség kívül az elhagyott Roma vette igénybe; én még mind Voluminia remek beszédén s ténye nemességén andolgtam, más felől pedig a vétek nagyságát fontoltam, melyet egy kivált nagy helyzetű honfi hona elarulása által akár boszúból, akár a gyáva aranyért követ el.

A sziv szenvedését a természet szépsége, a mezei virágok, gyümölcsfák, mivel mezők szokták oszlítani, de itt az a szerencsém sem lehetett: az egész vidék egy terjedelmes sík-mező, a természettől termőfölddel megáldva, de egészen műveletlen, rajta sem virág, sem gabonák, csak imitt-amott egy-egy túske, bogáncskóro, patkánytársók, melyeknek látására önkénytelen eszembe juta, a mit Schlötzer politikájában állít, hogy „azon ország földje, mely papi uralom alatt van, terméketlen, s a nép szegény.“

Id. Farkas Sándor.

H I R F Ū Z É R.

* Utazók Moldovából állítják, hogy Jassyban a ragályos cholera már végkép megszünt. Hitelt érdemlő tudósítások szerint ott mindössze 342 egyen halt meg ezen betegségben, ebből 61 orosz katoná volt. A kór meglehetősen heves volt, de nem nagyon terjedt el.

* A honbuvárlati egyesület Szébenben e hó 23-án osztálygyűlést tartott, a melynek tárgyai voltak: 1.) Erdély térképe, tekintettel római régizégeire; előmutatta s értelmezte Ackner M. 2.) A tűzérzés tudománya, kézirata a szebeni levéltárból 1419—1460 évekből. Felmutatta és értelmezte az egyesület titkára Schwarz K. által. 3.) Az újabb kor régiség-tani találmányairól. Az egyesület elnökétől. 4.) Tudósítások hírlapokból.

* Segesvárt nem rég egy kereskedő boltjába betörtök s 60—65 frtot raboltak el. A tettest elfogták.

* E hó 5-kén Korondon egy istállóval 4 darab szarvasmarha s két ló égett oda.

* Brassóból írják, hogy ott a környékben a vadállatok nagyon elszaporodván, a kerületi hivatal hajtó vadászatot rendezett az Ó-Sáncz és Bodza közti hegyek és völgyekben. Ez alkalommal 22 farkast és 15 rókát lőttek le. — Ezen kívül panaszolnak még a lótolvajlásokról is.

* M. Vásárhelyt a házosztályadó helyett 1854-től kezdve a házberadó lesz behozva.

* A fegyverlevelekre nézt Erdélyben addig fennálló rendeletek jövő évre sem változnak.

* Szébenben e hó 20-kán esti 9 órákor egy rendkívüli légüneményt vettek észre. A város felett ugyanis egy kúp alakú felleg látszott, a mely folyást önmaga körül mozogva Sz. Erzsébet felé vonult. E mozgást saját maga zaj kísérte, a mely egy indulásban lévő mozdony zörgéséhez hasonlított, s megszakadozva majd erősebb, majd halkabb volt. Végül a tűnemény egy gyenge villámlással szétfoszlott.

— Londonban nem rég egy orvosi bizottság 58 féle szivart vizsgált meg, a melyek közül csak három volt valószínű dohányból, a többi szárított pityókahéjból, szénából, dohányhulladékból sat. állt.

— A közlekedési ministerium megengedte, hogy a müncheni ipartárlatba küldendő cikkek az állami vaspályákon visszafelé is díjmentesen szállítsák.

— Az Eszterházyféle sorshuzás főnyerője két pesti lakos birtokában volt.

— Szamwald Gyula vállalkozott Jókay összes munkái kiadására. Az egész tiz kötetet fog tenni, s a kiadó gondoskodik, hogy szerzőtől drága ne legyen.

— Irinyi „Béla” című regénye már elhagyta a sajtót.

— A pesti indoházat és pályaudvart ismét tetemesen fogják nagyobbitni.

— Werfer Károly Kassán újabban is egy „képes ujságot” akar kiadni s szerkesztőül Degre és Bernát urakat szólítja fel.

— Baranyamegyében egy leány, a ki ez ideig mindig női ruhát hordott s nők és leányokkal társalgott, szoknyáját egyszerre nadrággal cserélte fel s 30 éves korában megházasodott.

— Sue legújabb regényének címe: „A Joffroi család”.

— A birodalom összes postahivatalai 3,592,500 darab levelet szállítának november hónapjában, szinte 400 ezerrel többet mint octoberben.

— Ministeri rendelet köveletében életbe fog lépni azon másutt is divatozó szokás, hogy az egyetemi tanulók egymás közt tudományos vitaközléseket tartanak, s a tanárok kötelesek tanítványaik havonkénti dolgozatát a m. ministeriumhoz beküldeni.

— A pénzügyministerium intézkedett, hogy a bankjegyek forgalomban tetemes szaporítás ne történhessenek.

— A közoktatási ministerium meghagyta az illetőknek, hogy a népiskolai tanító állásán javíthatni törekedjenek azon községek által, a melyek erre képesek, mert a népiskolák jó állásból maguk a községek huzzák a legfőbb hasznot, tehát illő, hogy azok emeléséről tehetségűn szerént gondoskodjanak.

— Bécsből a napokban egy kereskedő szökött meg Hamburgon át Amerikába, s több mint 100,000 pfrt tartozást hagyott hátra.

— Gr. Zichy Károly közlekedéssel egy kórházat nyitott 12 aggott férfi és nő számára Nagykanizsán, Szekesfevármegyében, a melyben minden belepő 10 mérő gabonát, 2 mérő hüvelyes veteményt és 40 frtot kap.

M O Z A I K.

* Amerikába ismét nevezetes két feltalálást vettek gyakorlatba. Az egyik egy szirttörő gép, a melyről már tevénk említést, s a mely két óra alatt 17 láb átmérőjű s 3 láb mélyégű üreget vág a legkeményebb sziklaba. E gép vasból van s gőz kattanán kívül mintegy 1500 mázsát nyom; kezelésére csak 4 ember szükséges. — A másik egy buvár-harang, a mely magától száll a víz mélyére s onnan fel. Ily harang alatt egész kényelemmel szedhetni a tenger fenekéről a kagylókat s gyöngyöket, s a mi fölb, igen könnyen áshatni a latta árkokat a telegráfsodronyok számára, hogy ezek a hajók horgonyait ellen biztosítva legyenek. E gépet a víz színén üző légtartó emeli s szállítja, a mint a harangban lévő a légtartóban légtel ritkítja vagy sűrűti.

* A napokban egy igen gazdag s fiatal angol agyonlőtte magát. Öngyilkossága okát egyik barátjához irt végrendeletében így fejté meg: „Növekedés következtében mindennap kellett olvasnom a hírlapokat. orvosom rendeleténél fogva mindennap kellett lovagolnom és viszont szerelmem azt kívánta, hogy mindennap meglátogassam kedvesemet. A hírlapokban olvasott egyforma orosz-török hírek, egyforma lovaglás, egyforma ló, egyforma imádottam fájdalmat okoztak lelkenem s gyötrelmet megosztendó, jó atyám engedelmével, golyót hajtottam agyamon keresztül.”

* Angliában évenként 740 millió mázsá köszentet ásnak, a melynek értéke legalább is 100 millió pfrot tesz. Ha ehhez hozzávesszük a szállítási és más költségeket, ez összeg kétszer ily nagyságú lesz. London egyedül évenként 35 millió má-

zsá köszentet használ fel, s az angol köszenteknek 120 ezer ember dolgozik folytonosan.

* Bécsben nem rég egy leopoldvárosi föld- és házirtokos fenyegető levelet kapott, melyben felszólítják, hogy 2500 pfrot a Szt István templom bizonyos zugába tegyen le, ellenkező esetben életét veszély fenyegeti. A házi ur avval jelentést tesz s a rendőrség a szükséges intézkedésekkel nem késik, hogy a bűnös lépre kerüljön. A mondott este egy inas a csomagot a kijelölt zugba leteszi, s csak hamar megjelenik egy férfi, a csomagot fölveszi, s a lámpa világánál a templomba bontogatni kezdi; e pillanatban a lesben álló rendőrök előrohannak s megragadják a levelet íróját. Az illető egy magántulaj, kinek előbbi viselete sem a feddhetlenek közé tartozik.

* Közlekedéssel a maga nemében páratlanul álló eset fordult elő. Ugyan is Londonban egy magyar — Duka Tódor — az összes orvosi karok tudorává nevezetett. Ugyan az angol kormány megbízásából a kalkuttai központi közbázhöz utazik. Egyike a tanároknak beszédében többiköz ezt mondta róla: „Eddig azt hittem, hogy az angolnak nincs párja a szorgalom és kitartásba, ma egy magyar kitartása előtt meghajlok.”

* Egy pesti kereskedőnek nem rég szüksége volt egy inasra s azért e szokat irta ajtója felébe: „Itt szükség van egy fiúra.” Más nap reggel egy polyába takart gyermeket talált ajtaja előtt ezen felirattal: „Itt van.”

* 1693-ban, midőn megtudták, hogy a nagy ur személyesen akarja a magyarországi táborba menni, eleibe tarjasták, hogy a török birodalom nem volna abban az állapotban, hogy illendő költséget adjon, mikor a szultán maga menyen hadba. A nire ő így felelt a nagyvezérnek: „Hogy hogy! a birodalomban nincsen-e mivel venni két lovat? Egyet elveszek én, s a másikat önnek adom; ez nekünk elég hogy mennyünk.”

* A szénfűtéshez. Azok, kik ezt netalán nagyon zug és elzárt légű szobácskában alkalmaznák, igen czélszerűen teendik, ha a szoba levegő-javítására közel a kályhához egy zacskó porrá zuzott faszenet akasztanak fel; ennek az a jó tulajdonsága van, hogy a légből minden rosz elemeket magába szív, s azt tisztítja és egészen átjajítja.

* Midőn XIV. Lajos Reins városán általutazott, a polgármester, hort és aszalt czukorkörtyét ajánlván neki, ilyen beszédet tartott: Felséges uram, mi felségednek borunkat, gyümölcsünket és sziveinket hozzuk; mind ez a legjobb a mivel városunkban bírnak. A király annak vállát megveregeté ezen szavakkal: az ilyen beszédet szeretem én!

* Kónstanczinápoli egyike Európa legjelesebb erősségeinek: egyfelől tenger, másfelől egy tengerszoros, harmadik felől, hol a szárazfölddel összefügg 12—15 lábnyi méj, s 25 láb széles sánczszal van övedve. Összesen 24 ostromot szenvedt; de csak hat versben tudák, akkor is bajjal bevenni. Ezen hódítók neve Alcibiades, Severus, Konstantin, a kereszties vitézek, Palaologus Mihály és II. Mohamed. Az oroszok is igen közel jártak vala hozzá 1829-ben. Diebits alatt.

* Württembergben az esküdtűk egy tolvajtól kérdezte, honnan kapta a tolvajkulesot? „Meg atyámtól kaptam emlékebe,” felelt egész őszintén a kérdezett.

* Omer pasha neje. E delnő Khosrev pasha leánya, egyike a leggazdagabb örökösöknek Konstantinápolyban. Egy angol, ki Omer pasha vendégszeretében sokszor résztvett, azt mondja ez urhölgyről, hogy igen kitünő bizonyosság arra nézve, mi lehet egy jószármazásu és nevelésű török nőből az újabb rendszer alatt. Ő elnököl férje asztalánál, fogadja barátait; ezenkívül kitünő zongorász és jó zeneszerző.

Hibaigazítás. Mult számunkban a 203 oldal első hasáb alólól 23-k sorában Cotát helyett olv. Catót, a 202 oldal 2-k hasáb 18-k sorában e szóból mondván a ván szótag vétségből a 20-k sorba csúszott.

HIRDETÉSEK.

MAGÁN HIRDETÉSEK.

Praenumerations-Ankündigung auf die KRONSTÄDTER ZEITUNG.

Die Kronstädter Zeitung und der Satellit erscheinen wöchentlich 4-mal, die Zeitung Montag und Don-

nerstag, der Satellit Dienstag u. Samstag. Die Blätter für Geist u. Vaterlandskunde als Gratisbeilage periodisch. Der Praenumerations Preis ist mit Postversendung halbjährig 5 f. CM. Alle k. k. Postämter nehmen Praenumeration an.

(280)

M. Velkären egy jószág, melyhez

(3—3)

egy tagban álló nagy darab szántó-földek s kaszálók, s ezeken kívül jó legelő tartoznak, több évekre berbe kiadó. Bővebb értesítést nyerhetni íranta itten Kolozsvárt Szentegyház-utczában a Kendeffi háznál 487 sz. alatt.

(283)

Alól irt tisztellel ajánlja a nagyérdemű t. közönségnek, az Fehér Far-

kashoz az m. grof Kemény Samuel ur önétsága háza alatti bolygahan mostan érkezett mindennemű legújabb GYERMEK-JÁTEKAIT és azok közt több mint ötven nemű különböző TÁRSAS JÁTEKOKAT a legutányosabb áron. Kolozsvárt decemb. 28-án 1853. ifiabb Balás József.

A kereskedelmi és iparkamara befolyása mellett szerkeszti BERDE ÁRON, tanár. — Kiadja TILSCH JÁNOS.

Nyomatott a rom. kath. lyc. könyvnyomóintézte betűvel.